

Hemşirelik ve Tıp Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları*

Nursing Department and Medical Faculty Students' Attitudes towards Environmental Problems

Sevim ÇELİK^a, Tuncay BAŞARAN, Mehmet Raşit GÖKALP,
Mehmet YEŞİLDAL, Oğuz HAN

ÖZET Amaç: Bu araştırmanın amacı, hemşirelik ve tıp fakültesi öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumlarını ve etkileyen faktörleri belirlemektir. **Materyal Metod:** Kesitsel tipte tanımlayıcı araştırma Bülent Ecevit Üniversitesi hemşirelik ve tıp öğrencileriyle (S=735) gerçekleştirildi. Veriler, Kişisel Bilgi Formu ve Çevresel Tutum Ölçeği (ÇTÖ) ile toplandı. Veriler SPSS 10.0 Paket Programı kullanılarak değerlendirildi. **Bulgular:** Öğrencilerin ÇTÖ'den ortalama 82.25±1.02 puan aldıkları saptandı. Tıp öğrencilerinin (p=0.000) çevre sorunlarına daha duyarlı olduğu belirlendi. Çevreye duyarlı olmanın (p=0.000), sağlık çalışanlarının çevreye karşı duyarlı olmaları gerektiğini düşünmenin (p=0.000), ekonomik durumun (p=0.010) öğrencilerin çevresel duyarlılığını etkilediği bulundu. **Sonuç:** Öğrencilerin çevresel duyarlılıklarının yüksek olduğu ve onların çevre sorunlarına yönelik tutumlarında demografik özelliklerinin etkili olduğu belirlendi. **Anahtar Kelimeler:** Çevresel tutum ölçeği, çevre, tıp öğrencisi, hemşirelik öğrencisi,

ABSTRACT Aim: The purpose of this study was to determine nursing department and medical faculty students' attitudes towards environmental problems and affecting factors. **Material and Method:** This cross-sectional descriptive study was conducted with Nursing and Medical students' (N= 735) Bulent Ecevit University. Data were collected by Personal Information Form and Environmental Attitudes Scale (EAS). Data were evaluated by using SPSS 16.0 Packet Program. **Results:** It was determined that students were had scored average of 82.25±1.02 form EAS. It was determined that medical students (p=0.000) was more sensitive towards environmental problems. It was found that being sensitive to the environment (p=0.000), thought to be sensitive to the environment of health workers (p=0.000), economic level (p=0.010) were affected the environmental sensitivity of students. **Conclusion:** It was determined that the students' environmental awareness was high and their environmental attitudes were affected by demographic factors.

Key words: Environmental attitude scale, environment, medical student, nursing, student.

Giriş

Bireyin ve toplumun fiziksel, biyolojik, sosyal, psikolojik, ekonomik ve kültürel yaşamını etkileyen tüm etmenler “çevre” olarak tanımlanırken, insanların her türlü faaliyetleri sonucu havada, suda ve toprakta meydana gelen olumsuz gelişmelerle ekolojik dengenin bozulması ve aynı faaliyetler sonucu ortaya çıkan pis koku, yüksek seslerin oluşturduğu rahatsız edici durumlar ve atıkların çevrede meydana getirdiği istenilmeyen oluşumlar “çevre kirliliği” olarak adlandırılmaktadır.¹ Günümüzde nüfusun hızlı

artışı, insanların çevreye olumsuz müdahalesi ve sorumluluk kabul etmeyen, çevreyi dikkate almayan davranışları çevre sorunlarının temel nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁻⁴ Bu nedenler küresel olarak dünya çapında ormansızlaşmaya, çölleşmeye, bitki ve hayvan türlerinin kaybına, iklimlerin değişmesine, asit yağmurlarına ve ozon tabakasının incelmeye yol açmaktadır.⁵

Çevre bilincinin ve duyarlılığının oluşturulması çevre kirliliğinin önlenmesinde temel

Geliş Tarihi/Received: 27-11-2016 / Kabul Tarihi/Accepted: 23-01-2016

^aProf. Dr. Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü, Zonguldak Sorumlu yazar /correspondence:Sevim ÇELİK;Bülent Ecevit Üniversitesi Zonguldak Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü, Zonguldak e-posta: sevimakcel@yahoo.com

*Hemşirelik ve tıp öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumlarının değerlendirilmesi”. 13. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi, Trabzon, 1-3 Mayıs 2014’de poster bildiri olarak sunulmuştur.

Atf: Çelik S, Başaran T, Gökalp MR, Yeşildal M, Han O. Hemşirelik ve Tıp Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları. HSP 2016;3(2):91-98.

To cite this article: Çelik S, Başaran T, Gökalp MR, Yeşildal M, Han O. Nursing Department and Medical Faculty Students' Attitudes towards Environmental Problems. HSP 2016;3(2):91-98.

adımdır.⁶ Bu amaca çevre kirliliğine neden olan ve tüm canlıların yaşamını olumsuz etkileyen faktörleri, doğal çevreye nasıl davranılacağını, çevreye değer vermeyi ve onunla birlikte nasıl var olunacağını içeren yaşam boyu düzenli, tutarlı ve sürekli bir çevre eğitimi ile ulaşılabilir.^{4,6-8} Çevre eğitimi toplumun her yaş kesimini özellikle de gençleri hedef kitle olarak görmelidir. Çünkü genç nesil, bugünkü çevre sorunlarının sorumluları değildir fakat aynı zamanda bu çevre sorunlarından en çok etkilenen kesimi oluşturmaktadır. Bu sebeplerden dolayı bu konuda en fazla bilgiye, bilince ve duyarlılığa sahip olması gereken kesim genç nesillerdir.² Çevreye karşı duyarlı, koruyucu ve eğitici bireyler yetiştirilmesinde öğrencilerin okul çağındaki eğitimleri büyük önem taşımaktadır. Çevre konusunda donanımlı öğrencilerin yetiştirilmesi ve dolayısıyla çevreye karşı pozitif tutumları olan bireylerin topluma kazandırılması amacıyla ilkokul çağından başlayıp okul yaşamının tüm seviyelerinde eğitim ile farkındalığın kazandırılması son derece önemlidir.^{9,10} Küresel toplumun yaşam kalitesinin iyileştirilmesine katkıda bulunacak; gerekli bilgiye, yeteneğe ve değerlere sahip; çevre bilinci gelişmiş bireylerin yetiştirilmesinde yükseköğretim kurumlarına da önemli sorumluluklar düşmektedir.^{11,12}

Sağlık hizmetleri en genel şekliyle, koruyucu, tedavi edici, rehabilite edici olmak üzere üç grupta sınıflandırılmaktadır.¹³ Koruyucu sağlık hizmetlerinin etkinliğinin ve öneminin yüksek derecede anlaşıldığı ve hissedildiği günümüzde bu hizmeti kamuya sunacak en önemli iki öge olan hekim ve hemşirelerin en donanımlı şekilde yetiştirilmesi gerekmektedir. Çevre, çevre sağlığı ve danışmanlığı koruyucu sağlık hizmetlerinin içinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu doğrultuda, bu hizmetleri gelecekte verecek olan hekim ve hemşire adaylarının normal bir vatandaş olarak çevreye ilişkin duyarlılıklarının artırılması son derece önemlidir.

Bu araştırma, Bülent Ecevit Üniversitesi Zonguldak Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü ve Tıp Fakültesi öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumlarını etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapıldı.

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın Tipi

Araştırma kesitsel tipte tanımlayıcı bir araştırma olarak yapıldı.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırma, Bülent Ecevit Üniversitesi Zonguldak Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü ve Bülent Ecevit Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencileriyle gerçekleştirildi. Araştırmanın evrenini; Bülent Ecevit Üniversitesi 2013-2014 eğitim öğretim yılı Bahar yarıyılında Zonguldak Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü sınıfında okuyan öğrenciler ile Tıp Fakültesi birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı sınıfında okuyan toplam 810 öğrenci oluşturdu.

Araştırmada örnekleme yöntemine başvurulmayıp tüm evrene ulaşılması hedeflendi. Bu doğrultuda araştırmaya katılmaya gönüllü, görme ve yazma engeli olmayan, Türkçe konuşan ve anlayan, iletişim sıkıntısı olmayan öğrenciler örnekleme alındı, toplam 735 hemşirelik ve tıp öğrencisi ile araştırma gerçekleştirildi.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın yapıldığı sırada üniversitenin tıp fakültesi beşinci ve altıncı sınıf öğrencilerinin intörlük eğitimlerinde olmaları nedeniyle bu sınıflarda okuyan öğrencilere yeterli sayıda ulaşamaması araştırmanın sınırlılığıdır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri, öğrencilerin tanıtıcı bilgilerini içeren “sosyodemografik özelliklerine ilişkin Tanıtıcı Bilgi Formu” ve öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla “Çevresel Tutum Ölçeği” kullanılarak toplandı.

Tanıtıcı Bilgi Formu: Sosyodemografik özellikleri, önceki çevre eğitim bilgilerini ve çevreye karşı tutumları etkileyebilecek 21 maddeli kapsayan bir formdu.

Çevresel Tutum Ölçeği: Berberoğlu ve Tosunoğlu (14) tarafından üniversite öğrencilerinin çevresel tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirilmiş olan bu ölçek 21 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte nüfus artışı, enerji tasarrufu, çevresel sorunlar ve nükleer enerji olmak üzere 4 alt boyut bulunmaktadır. Ölçek beşli likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 21, en yüksek puan ise 105'tir. Ölçekten alınan toplam puan arttıkça öğrencilerin çevre duyarlılıklarının yükseldiğini gösterir. Ölçek değerlendirilmesinde; 3., 4., 6., 11., 12., 13., 14., 17., 20. ve 21. maddelerde 5: Kesinlikle Katılıyorum, 4: Katılıyorum, 3: Kararsızım, 2: Katılmıyorum, 1: Kesinlikle Katılmıyorum şeklinde hesaplandı., 1., 2., 5., 7., 8., 9., 10., 15., 16., 18. ve 19.

maddeler ise tersine çevrilerek, 1: Kesinlikle Katılıyorum, 2: Katılıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılmıyorum, 5: Kesinlikle Katılmıyorum şeklinde değerlendirildi. Ölçeğin iç tutarlılığı Cronbach alfa ile değerlendirilmiş olup Cronbach alfa değeri 0.77 olarak bildirilmiştir. Bu araştırmada ise ölçeğin Cronbach alfa değeri 0.80 bulundu.

Veri Toplama Süreci

Araştırma öncesi Bülent Ecevit Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan, Zonguldak

Sağlık Yüksekokulu ve Tıp Fakültesi'nden yazılı izin alındı. Daha sonra ders saatleri içinde okullara gidilerek öğrencilere araştırmanın amacı hakkında sözlü olarak bilgi verildi. Öğrencilerin formları doldurmaları sırasında araştırmacılarından en az biri öğrencilerin yanında bulundu ve doldurulan formlar geri toplandı. Bir anketin uygulanması ortalama 5 dakika sürdü.

Tablo 1. Öğrencilerin Bireysel Özellikleri İle Çevresel Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

			Çevresel Tutum	İstatistiksel test	
	S	%	Ölçeği X±SD		
Yaş (21.8±2.11)			82.25±1.02	r=0.02	p= 0.495
Cinsiyet					
Bayan	470	63.9	82.78±9.81	t= 1.82	p= 0.060
Erkek	265	36.1	81.31±10.85		
Medeni Durum					
Evli	9	1.2	79.88±14.07	Z= -0.58	p= 0.560
Bekar	726	98.8	82.28±10.17		
Bölüm					
Hemşirelik	347	47.2	80.73±10.47	t= -3.86	p=0.000*
Tıp Fakültesi	388	52.8	83.61±9.79		
Sınıf					
Birinci Sınıf	209	28.4	80.62±10.72**	KW=22.17	p=0.001*
İkinci sınıf	122	16.6	81.33±11.88		
Üçüncü sınıf	210	28.6	82.49±9.63		
Dördüncü sınıf	186	25.3	84.60±8.47		
Beşinci sınıf	6	0.8	81.66±11.55		
Altıncı sınıf	2	0.3	67.50±10.60		
İşyerinde Çalışma					
Çalışıyor	55	7.5	81.20±11.73	t= -0.79	p= 0.426
Çalışmıyor	680	92.5	82.34±10.09		
Kaldığı Yer					
Ailesiyle	102	13.9	81.74±9.99	F=1.23	p= 0.295
Akrabasıyla	27	3.7	79.96±12.68		
Arkadaşıyla	239	32.5	81.73±10.38		
Yurtta	367	49.9	82.90±9.96		
Sigara İçme					
Hergün	102	13.9	81.60±9.87	F=1.89	p= 0.129
Ara sıra	100	13.6	80.23±11.01		
Bırakmış	69	9.4	82.95±10.30		
Hiç içmemiş	464	63.1	82.73±10.07		

*p<0.05

** Tamhane's T2 testi

Verilerin Değerlendirilmesi

Veri girişi ve değerlendirme işlemleri bilgisayar aracılığı ile SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 16.0 programında sayı, yüzde, aritmetik ortalama hesaplamaları, student t testi, tek yönlü ANOVA, Kruskal Wallis, Mann Whitney U testi, Tukey HSD testi, Tamhane's T2 testi ve Pearson korelasyon analizi kullanılarak

yapıldı. İstatistiksel anlamlılık düzeyi p<0.05 olarak kabul edildi.

Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 63.9'sının bayan olduğu, %52.8'inin tıp fakültesinde ve

%47.2'sinin sağlık yüksekokulu hemşirelik bölümünde okuduğu, %28.6'sının üçüncü ve %28.4'ünün birinci sınıfa devam ettiği ve %92.5'inin çalışmadıkları saptandı (Tablo 1).

Tıp öğrencilerinin(83.61±9.79; p=0.000) istatistiksel anlamlı şekilde çevreye duyarlılıklarının daha yüksek olduğu belirlendi. Öğrencilerin okudukları sınıflar ile Çevresel Tutum Ölçeği puan ortalamaları karşılaştırıldığında istatistiksel anlamlı farklılık saptandı. Bu farklılığın anlamlı şekilde birinci sınıfta okuyan öğrencilerden kaynaklandığı saptandı (p<0.05). Öğrencilerin cinsiyetleri, yaşları, medeni durumları, kaldıkları yer, iş yerinde çalışma durumları ve sigara alışkanlıkları ile ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamlı farklılık belirlenmedi (Tablo 1).

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin annelerinin %45.2'sinin ilköğretim mezunu, babalarının %34.1'inin lise mezunu olduğu belirlendi. Öğrenci annelerinin %76.7'sinin bir işyerinde ça-

lışmadığı, babalarının %83'ünün çalıştığı bulundu. Öğrencilerin %65.6'sının ekonomik durumlarının orta düzey olduğu saptandı (Tablo 2).

Öğrencilerin anne ve babalarına ilişkin özelliklerin çevre duyarlılıklarında etkili olmadığı, ailenin ekonomik durumunun öğrencilerin çevreye duyarlılıklarını anlamlı şekilde etkilediği (p=0.010), kötü ekonomik duruma sahip olanların anlamlı şekilde öğrencinin çevreye duyarlılığını etkilediği belirlendi (p<0.05) (Tablo 2).

Tablo 3 incelendiğinde, öğrencilerin %52.5'inin okulda çevre eğitimi almadığı, %95.8'inin dersleri dışında da çevre eğitimi almadığı, %79.5'inin çevre ile ilgili bir kuruluştaki aktif olarak çalışmadığı saptandı. Aynı tabloda öğrencilerin %59.2'sinin bazen çevre konularına duyarlı olduğu, %46.7'sinin de ailesinde bu konuların bazen konuşulduğunu, %86.8'inin sağlık çalışanlarının çevreye karşı duyarlı olmaları gerektiğini belirttikleri belirlendi

Tablo 2. Öğrencilerin Ailevi Özellikleri İle Çevresel Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

	Çevresel Tutum Ölçeği			İstatistiksel test	
	S	%	X±SD		
Annenin Eğitim Durumu					
Okuryazar değil	34	4.6	81.79±12.92	F= 1.72	p= 0.143
Okuryazar	47	6.4	79.02±10.40		
İlköğretim	332	45.2	82.00±9.91		
Lise	207	28.2	83.06±9.78		
Yükseköğrenim	115	15.6	82.94±10.76		
Babanın Eğitim Durumu					
Okuryazar değil	13	1.8	77.76±14.31	KW= 4.32	p=0.364
Okuryazar	16	2.2	80.06±12.73		
İlköğretim	233	31.7	81.80±9.46		
Lise	251	34.1	82.26±9.92		
Yükseköğrenim	222	30.2	83.14±10.80		
Annenin Çalışma Durumu					
Çalışmıyor	564	76.7	82.05±10.19	t= 0.95	p= 0.338
Çalışıyor	171	23.3	82.91±10.30		
Babanın Çalışma Durumu					
Çalışmıyor	125	17.0	82.81±9.78	t=0.65	p= 0.511
Çalışıyor	610	83.0	82.14±10.30		
Ailenin Ekonomik Durumu					
İyi	209	28.4	82.38±10.22	F= 4.67	p=0.010*
Orta	482	65.6	82.61±9.97		
Kötü	44	6.0	77.72±11.92**		

*p<0.05

Tablo 3. Öğrencilerin Çevre Konularına Yönelik İlgi ve Eğitimlerine Göre Çevresel Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

			Çevresel Tutum Ölçeği	İstatistiksel test
	S	%	X±SD	
Üniversitede Çevre Konusunda Ders Alma Durumu				
Evet	386	52.5	82.06±10.07	t=-0.52
Hayır	349	47.5	82.46±10.38	p=0.599
Çevre Konusunda Ders Dışı Eğitim Durumu				
Evet	31	4.2	82.34±10.16	t=1.09
Hayır	704	95.8	80.29±11.34	p=0.274
Çevre Konusunun Öğrencinin İlgisini Çekme Durumu				
Evet	244	33.2	82.71± 9.88	
Bazen	317	43.1	82.85±10.07	F=5.26
Hayır	83	11.3	78.09±10.03#	p=0.001*
Konuya göre değişiyor	91	12.4	82.71±11.00	
Çevre Kuruluşu Aktivitelerine Katılım Durumu				
Evet	151	20.5	82.85±10.14	t=0.80
Hayır	584	79.5	82.10±10.23	p=0.420
Aile İçinde Çevre Konusunda Konuşulma Durumu				
Evet	237	32.2	83.14±9.23	
Bazen	343	46.7	82.89±10.32	F=4.62
Hayır	96	13.1	76.98±10.96**	p=0.003*
Konuya göre değişiyor	59	8.0	82.30±8.73	
Çevreye Karşı Duyarlı Olma Durumu				
Evet				
Bazen	169	23.0	83.14±9.23	
Hayır	435	59.2	82.89±10.32	KW=22.21
Konuya göre değişiyor	82	11.2	76.98±10.96***	p=0.000*
	49	6.7	82.30±8.73	
Sağlık Çalışanlarının Çevreye Karşı Duyarlı Olması Gerektiğini Düşünme Durumu				
Evet	638	86.8	82.92±9.85	KW=18.37
Hayır	42	5.7	76.95±13.04**	p=0.000*
Fikrim Yok	55	7.5	78.58±10.17	

*p<0.05, # Tukey HSD testi** Tamhane's T2 testi

Araştırmada öğrencinin çevre konusuna ilgi duyması (p=0.001), ailede çevre konusunun konuşulma durumu (p=0.003), öğrencinin çevreye duyarlılığı (p=0.000) ve sağlık çalışanlarının çevreye karşı duyarlı olmaları gerektiğini düşünme durumu (p=0.000) ile Çevresel Tutum Ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamlı farklılık saptandı. Bu farklılıkların anlamlı şekilde öğrencinin çevre konusuna ilgi duymamasından, ailede çevre konusunun konuşulmamasından, çevreye karşı duyarlı olmamasından, sağlık çalışanlarının çevreye karşı duyarlı

olmaları gerektiğini düşünmemesinden kaynaklandığı belirlendi (p<0.05). (Tablo 3).

Tartışma

Çevre sorunlarının global gündemde daha fazla yer almasıyla beraber bu sorunların ortaya çıkışında ana neden olan insanın çevresine karşı tutumu ve farkındalığı daha fazla sorgulanır hale gelmiştir. Çevreye karşı duyarlılığın ve çevre bilincinin geliştirilmesinin çevresel sorunların çözümü ve azaltılmasındaki öneminin anlaşılmasıyla birlikte, çevre eğitiminin sürdürülebilirlik

kapsamındaki rolü de ağırlık kazanmıştır.¹¹ Bu bağlamda güncel araştırma ile üniversite öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumları ve etkileyen faktörler belirlenmeye çalışıldı.

Araştırmada öğrencilerin Çevresel Tutum Ölçeğinden ortalama 82.25 puan olarak çevre sorunlarına yönelik tutumlarının iyi düzeyde olduğu saptandı. Çınar ve arkadaşlarının¹⁵, Ek ve arkadaşlarının⁶ ve Karahan-Okuroğlu'nun¹⁶ yaptıkları çalışmalarda, hemşirelik öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumlarının iyi düzeyde olduğu belirlendi. Bu anlamda güncel araştırmanın, ülkemizde yapılan diğer çalışmalarla paralellik gösterdiği saptandı. Ancak Pe'er ve arkadaşları¹⁷ ile Fernandez-Manzanal ve arkadaşlarının¹² çalışmalarında bu araştırma bulgusundan farklı olarak hemşirelik öğrencilerinin çevreye yönelik bilgilerinin sınırlı düzeyde olduğu bildirilmiştir.

Araştırmada bayan öğrencilerin çevresel tutum ölçeği puanları erkeklere göre daha yüksek olsa da bu fark istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildi. Cinsiyet ile çevre sorunlarına yönelik tutumlar arasındaki farklılıklara ilişkin çeşitli araştırmalarda iki farklı sonuca ulaşıldı. Önceki yıllarda yapılan bazı araştırma sonuçları cinsiyete göre çevreye yönelik tutumlarda bir farklılık olmadığını;^{15,19,20} bazıları da bayan öğrencilerin erkek öğrencilere göre çevreye yönelik tutumlarının daha yüksek olduğunu bildirmektedir.^{6,21-25}

Araştırma bulguları tıp fakültesi öğrencilerinin hemşirelik bölümü öğrencilerine göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde çevresel tutum ölçeğinden daha yüksek puan aldıklarını gösterdi. Ek ve arkadaşlarının⁶ farklı akademik alanlarda okuyan öğrencilerle yaptıkları çalışmada ise, hemşirelik öğrencilerinin tıp fakültesi öğrencilerine göre Çevresel Tutum Ölçeği'nden daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır. Tıp fakültesi öğrencileriyle yapılan benzer bir çalışmada da öğrencilerin konuya yeterli ilgiyi göstermedikleri ve eğitimlerinin yetersiz oldukları belirlenmiştir.²² Bu araştırmada, tıp fakültesi öğrencilerinin hemşirelik bölümü öğrencilerine göre çevreye daha duyarlı olmalarının nedeninin eğitim süreçlerinde tıp fakültesi öğrencilerinin birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda aldıkları derslerin içeriklerinde çevre ile ilgili konuları ilgilendiren dersleri daha fazla almalarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada dördüncü sınıf öğrencilerinin ölçek puan ortalamaları anlamlı olarak daha yüksek bulundu. Bunun yanı sıra öğrencilerin bi-

rinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar ölçek ortalamalarının arttığı anlaşılmaktadır. Çınar ve arkadaşlarının,¹⁵ Sam ve arkadaşlarının²³ ve Ek ve arkadaşlarının⁶ yaptıkları çalışma sonuçları bu araştırma ile paralellik göstermektedir. Bu çalışmalarda da sınıf düzeyi arttıkça ölçek puan ortalamalarının arttığı ve son sınıf öğrencilerinin ölçek puan ortalamalarının anlamlı olarak yüksek olduğu bulundu. Bunun yanında Oğuz ve arkadaşlarının¹¹ yükseköğretim öğrencileriyle ve Özdemir ve arkadaşlarının²⁵ Tıp fakültesi öğrencileriyle yaptıkları benzer çalışmalarda sınıf düzeyi ile çevre bilinci arasında bir anlamlılık belirlenmedi. Bu güncel çalışmayı yaparken beşinci ve altıncı sınıf tıp fakültesi öğrencileri intörlük uygulamaları kapsamında saha çalışmasında oldukları için bu sınıflarda okuyan yeterli sayıda öğrenciye ulaşamadı. Ancak dördüncü sınıfa kadar olan eğitim içeriğine göre sınıfların çevre bilinç düzeyi sınıf seviyelerine göre artış gösterdiği saptandı.

Araştırma kapsamında çevreye karşı duyarlı olduklarını belirten öğrencilerin ve sağlık çalışanlarının çevreye karşı duyarlı olmaları gerektiğini düşünenlerin çevresel duyarlılıklarının istatistiksel anlamlı şekilde daha fazla olduğu saptandı. Çınar ve arkadaşlarının¹⁵ hemşirelik bölümü son sınıf öğrencileriyle yaptıkları çalışmada hemşirelerin çevreye karşı duyarlı olmaları gerektiğini belirtenlerin çevre duyarlılıkları anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Aksoy ve arkadaşlarının²¹ farklı programlarda okuyan öğretmen adayları ile yaptıkları benzer bir çalışmada, çevreye karşı merak düzeyi arttıkça öğretmen adaylarının çevreye yönelik duyuşsal eğilimlerinin de olumlu bir şekilde arttığını belirtmişlerdir. Tutumun, davranışı hazırlayan ve altında yatan bilişsel ve zihinsel bir süreç olduğu düşünüldüğünde, araştırmanın yapıldığı öğrenci grubunun olumlu tutum içerisinde oldukları söylenebilir.

Araştırmada aileye ilişkin özelliklerden sadece ailenin gelir düzeyinin öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarında etkili olduğu saptandı. Çalışmada, ailesinin ekonomik durumunu orta düzey olarak belirten öğrencilerin ölçek puan ortalamaları anlamlı düzeyde yüksek bulundu. Önceki yıllarda yapılan araştırmalarda ise ekonomik durum ile çevre duyarlılığı arasında anlamlı farklılık belirlenmemiştir.^{6,15,19} Ekonomik düzeyini orta düzey olarak belirten öğrencilerin çok olması, yüksek olarak belirten öğrencilerin anlamlılık düzeyinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada öğrencilere yöneltilen aile ile çevre konusunda konuşulma durumuna "evet"

cevabı veren öğrencilerin ölçek puan ortalamaları anlamlı olarak yüksek belirlendi. Yurtseven ve arkadaşlarının²⁶ sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencileriyle yaptıkları benzer bir çalışmada da, aile içinde çevre konusuna ilişkin konuştuklarını belirtenlerin çevresel duyarlılıkları, konuşmayanlara göre anlamlı olarak yüksek bulundu. Bunun yanında “bazen” ve “konuya göre değişiyor” cevabı veren öğrencilerin puan ortalamaları “evet” diyenlere yakın olduğu saptandı. Bu sonuçlar göz önüne alındığında, aile içerisinde çevre konusunun konuşulmasının, kişilere çevre ile ilgili farkındalık ve olumlu tutum kazandırdığını söylemek mümkündür.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik tutumlarının yeterli düzeyde olduğu, tıp fakültesi öğrencilerinin çevreye daha duyarlı oldukları, çevre konusuna ilgi duymayanların, sağlık çalışanlarının çevreye duyarlı olmaları gerektiğini düşünmeyenlerin çevreye duyarlılıklarının daha az olduğu sonucuna varıldı. Bu bağlamda tıp ve hemşirelik öğretim planlarına çevre ile ilişkin derslerin konulması, mevcut derslerin içeriklerinde çevre ile ilgili saatlerin artırılması ve ders dışında öğrencilere düzenli olarak seminerlerin verilmesi önerilebilir.

Kaynaklar

1. Algül E. Çevre sorununda çağdaş yaklaşım ve stratejiler-1, çevre sorununda Türkiye için çevre politikaları. <http://evrenselgercekler.blogcu.com/cevre-sorununda-cagdas-yaklasim-ve-stratejiler-1/1980208>. Erişim tarihi:02.03.2014.
2. Ateş M, Karatepe A. Üniversite öğrencilerinin “çevre” kavramına ilişkin algılarının metaforlar yardımıyla analizi. *The Journal of Academic Social Science Studies* 2013; 6(2): 1327-1348.
3. Beyhun EN, Vaizoğlu AS, Mete A, Okur S, Ongun M, Orçan S, Güler Ç. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi 2005-2006 öğretim dönemi son sınıf öğrencilerinde çevresel risk algılama düzeyi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni* 2007; 6 (5): 345-350
4. Erzengin ÖU, Teke EÇ. A study on developing an environmental behavior and attitude scale for university students. *Journal of Educational and Instructional Studies in the World* 2013; 3(2): 49-56.
5. Ürey M, Şahin B Akademik personelin çevre sorunları ve çevre eğitimine yönelik duygu,

- düşünce ve davranışlarının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2010; 03 (38): 134-149
6. Ek NH, Kılıç N, Ögdüm P, Düzgün G, Şeker S. Adnan Menderes Üniversitesi'nin farklı akademik alanlarında öğrenim gören ilk ve son sınıf öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumları ve duyarlılıkları. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 2008; 17(1): 125-136.
  7. Çetinkaya E, Üstündağ S, Çetinkaya Kirman E. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çevresel tutumlarının incelenmesi: Sakarya ili Akyazı ilçesi örneği. [http://kongre.nigde.edu.tr/xufbmek/dosyalar/tam_metin/pdf/2447-30_05_2012-20_56_16%20\(1\).pdf](http://kongre.nigde.edu.tr/xufbmek/dosyalar/tam_metin/pdf/2447-30_05_2012-20_56_16%20(1).pdf). Erişim tarihi: 02.03.2014.
  8. Erol HG, Gezer K. Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının çevreye ve çevre sorunlarına yönelik tutumları. *International Journal of Environmental and Science Education* 2006; 1(1):65-77.
  9. Gökçe N, Kaya E, Aktay S, Özden M. İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları. *İlköğretim Online* 2007; 6(3): 452-468
  10. Kaya E, Akıllı M, Sezek F. Lise öğrencilerinin çevreye karşı tutumlarının cinsiyet açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2009; 9(18): 43-54
  11. Oğuz D, Çakıcı I, Kavas S. Yükseköğretimde öğrencilerin çevre bilinci. *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi* 2011; 12: 34-39
  12. Fernandez-Manzanal R, Rodruquez-Barreiro L, Carrasquer J. Evaluation of environmental attitudes: analysis and results of a scale applied to university students. *Science Education* 2007; 91(6): 988-1009.
  13. Erçen Yoğun EA. Kurumsal taklitçilik-izomorfizm: Türkiye’de sağlıkta dönüşüm program hedeflerinin ulaşılabilirliği. *Akademik Bakış Dergisi* 2010; 19: 1-11
  14. BerberoğluG, Tosunoğlu C. Exploratory and confirmatory factor analyses of an Environmental Attitude Scale (EAS) for Turkish university students. *Journal of Environmental Education* 1995;26(3):40-44
  15. Çınar N, Akduran F, Dede C, Altınkaynak S. Hemşirelik bölümü son sınıf öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumları. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi* 2010; Sempozyum Özel Sayısı : 242-252
  16. Karahan-Okuroğlu G. Hemşirelik eğitiminin öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarına etkisi. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi* 2012; 3: 27-38.

17. Pe'er S, Goldman D, Yavetz B. Environmental literacy in teacher trainin: attitudes, knowledge, and environmental behavior of beginning students. *The Journal of Environmental Education* 2007; 39(1): 45-59.
18. Köse S, Gencer AS, Gezer K, Erol GH, Bilen K. Investigation of undergraduate students' environmental attitudes. *International Electronic Journal Environmental Education* 2011; 1(2): 85-96.
19. Genç M, Genç T. Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Asya Öğretim Dergisi* 2013; 1(1): 9-19
20. Gürbüz H, Çakmak M. Biyoloji eğitimi bölümü öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 2012; 19: 162-173
21. Aksoy B, Karatekin K. Farklı programlardaki lisans öğrencilerinin çevreye yönelik duyuşsal eğilimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2011; 15 (3): 23-36
22. Özdemir O, Yıldız A, Ocaktan E, Sarışen Ö. Tıp fakültesi öğrencilerinin çevre sorunları konusundaki farkındalık ve duyarlılıkları. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası* 2004; 57 (3): 117-127.
23. Sam N, Sevdâ G, Sam R. Üniversite öğrencilerinin çevresel risk algısı ve çevresel tutumlarının belirlenmesi. *Akademik Bakış Dergisi* 2010; (20): 1-16
24. Zelezny LC, Chua P, Aldrich C. Elaborating on gender differences in environmentalism. *Journal of Social Issues* 2000; 56(3): 443-457.
25. Özmen D, Çakmakçı-Çetinkaya A, Nehir S. University students' attitudes towards environmental problems. *TAF Preventive Medicine Bulletin* 2005; 4(6): 330-344
26. Yurtseven E, Vehid S, Köksal S, Erdoğan SM. İstanbul Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu öğrencilerinin çevresel riskler konusundaki duyarlılıkları. *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Tıp Dergisi* 2010; 24(3): 193-199.